

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПЕСТИЦИДІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ США

Катерина Сакаджи,

аспірантка Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого,
м. Харків

Для сільського господарства США актуальним є використання пестицидів, які виступають основним засобом захисту сільськогосподарських рослин.

У рамках законодавства США діють ефективні спеціалізовані нормативно-правові акти, які забезпечують регулювання відносин у сфері виробництва, реалізації, маркування, застосування та знищення пестицидів. На державному рівні у США створені спеціальні програми, метою яких є не лише забезпечення належного безпечного використання пестицидів, а й охорона навколишнього природного середовища.

Ключові слова: пестициди, «Федеральний інсектицидний, фунгіцидний та роденцидний Акт» (ФІФРА), Акт про реєстрацію пестицидів, Акт про застосування пестицидів, загальний стандартний іспит, спеціальний профільний іспит, ліцензія, сертифікат користувача, маркування пестицидів.

Проблема належного й ефективного правового регулювання застосування засобів захисту сільськогосподарських рослин в Україні досить актуальна. Ключове питання полягає в тому, яким саме чином має функціонувати закріплений на законодавчому рівні механізм застосування засобів захисту сільськогосподарських рослин. Досі майже нез'ясованими залишаються питання правового регулювання діяльності, пов'язаної з виробництвом і торгівлею пестицидами й агрохімікатами, правового забезпечення зберігання, транспортування, застосування, утилізації, знищення та знешкодження хімічних засобів захисту сільськогосподарських рослин, недостатньо врегульовані особливості сертифікації пестицидів і агрохімікатів відповідно до вимог державних стандартів, питання відповідальності за порушення законодавства про застосування пестицидів і агрохімікатів.

У рамках порушених питань проводились окремі наукові дослідження, в яких були проаналізовані основні проблемні питання належного правового регулювання застосування засобів захисту сільськогосподарських рослин. Серед них доцільно виділити публікації таких науковців, як Т. Руткевич щодо становлення законодавства, що регулює використання хімічних засобів захисту в сільському господарстві [1] та В. Висоцького відносно правових наслідків порушення законодавства про пестициди й агрохімікати [2]. Проте зазначені дослідження стосувалися правових питань застосування засобів захисту рослин за законодавством України та Республіки Білорусь, зважаючи на що розкриття порушених питань щодо інших країн, зокрема, Сполучених Штатів Америки має

значну теоретичну та практичну цінність і наукову новизну.

Мета цієї статті – дослідження особливостей правового регулювання застосування засобів захисту сільськогосподарських рослин за законодавством США.

Слід зазначити, що використання пестицидів як головного засобу захисту сільськогосподарських рослин є досить характерним для сільського господарства США. Для проведення наукових досліджень у цій сфері створені спеціальні інститути та лабораторії, результатом діяльності яких є створення спеціальних програм, що забезпечують ефективність використання пестицидів. На законодавчому рівні у США діють нормативні акти, які безпосередньо регулюють порядок використання пестицидів. Яким чином здійснюється використання пестицидів, хто саме має право застосовувати пестициди?

Основним спеціалізованим нормативно-правовим актом США, який регулює відносини у сфері використання пестицидів, є так званий «Федеральний інсектицидний, фунгіцидний та роденцидний Акт» (далі – ФІФРА), прийнятий у 1947 р. Метою ФІФРА є регулювання відносин у сфері виробництва, зберігання, транспортування та застосування пестицидів. Для контролю за правильним функціонуванням ФІФРА у 1970 р. створено Американське агентство із захисту навколишнього середовища. Відповідно до норм ФІФРА для регулювання сфери державної реєстрації пестицидів, які реалізуються та застосовуються на території кожного штату, прийняті «Акт про реєстрацію пестицидів»

та «Акт про застосування пестицидів», що регулюють відносини у сфері ліцензування суб'єктів використання пестицидів [3, с. 5].

Згідно з положеннями ФІФРА поняття «пестицид» визначається як будь-яка хімічна речовина або частка речовини, яка призначена для попередження, захисту та знешкодження будь-яких шкідників рослин, та частка речовини (суміш), яку використовують як регулятор росту рослин. У свою чергу, існує поділ пестицидів на ті, що призначені для загального використання, та ті, що призначені для обмеженого використання. Сутність так званого загального використання полягає в тому, що пестициди цієї групи можуть застосовуватися будь-ким і стільки, скільки це необхідно. *Пестициди загального використання* при їх правильному застосуванні майже не впливають на навколишнє природне середовище, зумовлюють мінімальний ризик забруднення. Що стосується групи *пестицидів обмеженого використання*, то їх можуть застосовувати лише особи, які отримали відповідний сертифікат, що дозволяє використовувати пестициди для обмеженого використання. Пестициди цієї групи є токсичними та можуть завдати значної шкоди навколишньому природному середовищу у разі неправильного їх застосування.

У рамках положень Акта про реєстрацію пестицидів розглянемо різновиди суб'єктів, які мають право виробляти, реалізовувати та застосовувати пестициди. Існує чітко визначений перелік таких суб'єктів [3, с. 10]:

zareєстрований приватний користувач – особа, яка безпосередньо використовує або контролює застосування пестицидів, у тому числі пестициди обмеженого використання, для вирощування будь-яких сільськогосподарських рослин. Сертифікат приватного користувача видається Департаментом з питань сільськогосподарства строком на 5 років;

сертифікований комерційний користувач – особа, уповноважена використовувати або контролювати використання будь-якого пестициду шляхом надання відповідних послуг за конкретну фіксовану плату;

сертифікований некомерційний користувач – особа, уповноважена використовувати або контролювати використання пестицидів обмеженого використання;

сертифікований державний користувач – особа, уповноважена використовувати або контролювати використання будь-якого пестициду, виконуючи обов'язки особисто чи як представник будь-якої державної установи, штату, іншої політичної організації;

дилер (посередник) у сфері використання пестицидів – особа, яка безпосередньо займається продажем пестицидів для окремих споживачів.

Важливим моментом в отриманні сертифіката користувача є складання двох кваліфікаційних іспитів: загального стандартного та спеціального профільного. До складу загального стандартного іспиту входять такі основні питання: принципи менеджменту у сфері контролю за шкідниками, нормативно-правові акти, які регулюють використання пестицидів, тощо. Вдале складання загального стандартного іспиту – 70 % успіху в отриманні сертифіката. Мета спеціального профільного іспиту – перевірити професійні навички майбутнього користувача. Після успішної здачі кваліфікаційних іспитів, майбутнім користувачам необхідно подати на розгляд заяву про видачу сертифіката в Департамент з питань сільськогосподарства конкретно визначеного штату та сплатити ліцензійний збір. Для підготовки до іспитів майбутні користувачі повинні відвідувати спеціальні наукові семінари, які проводяться Інститутом досліджень у сфері використання пестицидів. Повторне отримання ліцензії проводиться кожні 3 роки для комерційних, некомерційних і державних користувачів. Так звані дилери (посередники) у сфері використання пестицидів повторно ліцензії не отримують.

Отримавши сертифікат, тобто дозвіл на використання пестицидів, користувачі зобов'язані дотримуватися правил використання пестицидів з метою захисту навколишнього природного середовища від можливих негативних наслідків застосування пестицидів. Одразу виникає питання щодо відповідальності за законодавством США користувачів у разі порушення правил застосування пестицидів.

Існує декілька видів штрафів за порушення правил використання пестицидів залежно від приписів нормативного акта, які були порушені. За порушення вимог ФІФРА встановлюються кримінальні та цивільні штрафи. Слід зазначити, що порушенням вимог ФІФРА – це проступок, у разі вчинення якого приватний користувач сплачує 1000 дол. США або несе покарання у вигляді обмеження волі строком до 30 днів; комерційний користувач сплачує майже 25 000 дол. США або несе покарання у вигляді обмеження волі строком до одного року. Цивільні штрафи за порушенням вимог ФІФРА накладаються на некомерційних користувачів і дилерів у розмірі до 5000 дол. США за кожний проступок.

Порушення вимог ФІФРА вперше обмежується лише попередженням. За кожний наступний проступок накладається штраф до 1000 дол. США. При накладанні штрафу враховують обсяг бізнесу винної особи, а також те як проступок вплине на здатність фірми продовжувати свою діяльність, тяжкість проступку (у справах, що стосуються незначних порушень). У деяких випадках, замість

накладення штрафу може застосовуватися тільки попередження.

За порушення вимог Акта про використання пестицидів можливе застосування покарання у вигляді кримінального штрафу розміром від 100 до 5000 дол. США або застосування покарання у вигляді обмеження волі строком від 30 днів до 1 року. Також за порушення норм вищезгаданого Акта може накладатися цивільний штраф (не більше 1000 дол. США за кожний проступок) [3, с. 15].

Отже, відповідальність користувачів пестицидів є досить жорсткою, що, безумовно, є гарантією правильного та належного використання пестицидів.

Заслужує на увагу такий важливий нормативно-правовий акт, як Федеральний надзвичайний акт «Суспільство повинно знати», прийнятий у 1986 р. Мета цього акта – контроль і ліквідація наслідків екологічного забруднення навколишнього природного середовища в разі надзвичайних ситуацій, що можуть виникнути в результаті неналежного зберігання, переробки та застосування небезпечних речовин (пестицидів). Цей нормативний акт дозволяє державним органам розробляти плани ліквідації наслідків, які можуть виникнути в результаті неправильного використання пестицидів, залежно від індивідуальних особливостей місцевості. Згаданий акт містить перелік небезпечних речовин, які застосовуються, виробляються чи зберігаються в тій чи іншій місцевості, що досить суттєво полегшує роботу спеціальних служб на випадок хімічного вибуху чи пожежі. Знання груп небезпечних хімічних речовин дає можливість службі з надзвичайних ситуацій зменшити ризик негативного впливу пестицидів на навколишнє природне середовище та людину. Користувачі пестицидів зобов'язані співпрацювати з цими службами та надавати їм необхідну інформацію щодо кількості пестицидів, які виробляються, зберігаються чи утилізуються. Для отримання цієї інформації проводяться спеціальні заплановані перевірки на території приміщень, де виробляються, зберігаються небезпечні хімічні речовини (пестициди), уповноваженими на те місцевими підрозділами управлінь з надзвичайних ситуацій, службами пожежної охорони, службами медичної допомоги. Результати таких перевірок є основним джерелом інформації на випадок аварії на зазначених об'єктах [4, с. 6].

Федеральний акт з надзвичайних ситуацій «Суспільство повинно знати» визначає процедуру планування та надання інформації на випадок надзвичайної ситуації, що пов'язана з неналежним використанням пестицидів на конкретно визначеній території. Працівники підрозділів управління з над-

звичайних ситуацій зобов'язані докорінно володіти необхідною інформацією та своєчасно застосовувати її на практиці для попередження можливих негативних для навколишнього природного середовища наслідків [4, с. 8].

Одним із основних аспектів у правильному застосуванні пестицидів є їх *маркування*. Норми законодавства США трактують маркування пестицидів таким чином: маркування пестицидів – це фундаментальний документ для надання загальної та технічної інформації від виробника пестицидів не лише для потреб сільського господарства, комерційної сфери послуг, а й для суспільства. Іншими словами, маркування – єдине джерело, де визначені наукові положення та вимоги федеральних і державних нормативно-правових актів з однією метою: чітко й ясно надати інформацію щодо безпечної обробки, зберігання, застосування та утилізації пестицидів для запобігання негативним наслідкам їх впливу на здоров'я людей і навколишнє природне середовище, тобто маркування є своєрідним обов'язковим контрактом, який вимагає від користувача виконання конкретних дій при застосуванні пестицидів і, відповідно, порушення положень маркування тягне за собою відповідальність користувача. Так звані федеральні та державні інструкції визначають використання пестицидів як процес, що охоплює обробку, зберігання, транспортування та застосування пестицидів на певній території. Іншими словами, це будь-яка діяльність, пов'язана з пестицидами – від виробництва до безпосереднього застосування.

Маркування пестицидів – це більш як звичайний аркуш паперу, який в обов'язковому порядку наноситься на упаковку, бо виконує важливу функцію (надає інформацію користувачу як безпечно, а також правильно застосувати пестицид без негативних наслідків). У свою чергу, користувачі зобов'язані прочитати, зрозуміти та виконувати вказівки маркування пестицидів для гарантування не лише своєї безпеки, а й безпеки навколишнього природного середовища [5, с. 10].

Положення ФІФРА встановлюють перелік відомостей, які обов'язково мають бути вказані на маркуванні пестицидів: фірмовий знак, найменування продукту, адреса особи, яка має сертифікат використання пестицидів, реєстраційний номер продукту, дата затвердження продукту, перелік компонентів продукту, які входять до складу, необхідні засоби запобігання та вказівки для правильного застосування.

Інформацію, що вказується на маркуванні пестицидів, умовно можна розділити на чотири категорії: інформація щодо безпеки продукту, екологічна інформація, інформація про продукт та інформація використання.

Інформація щодо безпеки продукту має містити дані про рівень токсичності пестициду, відомості про особисте захисне спорядження й інформацію щодо правил надання медичної допомоги в разі отруєння пестицидом.

Екологічна інформація – це своєрідний перелік потенційно можливих небезпек, які можуть виникнути при застосуванні пестицидів, а також заходи запобігання виникненню небезпек. Ці потенційні небезпеки визначаються конкретними тестами, які дають оцінку токсичності пестициду та можливого його впливу на навколишнє природне середовище. Іншими словами, згадана інформація дає змогу визначити, як зменшити негативний вплив від застосування пестицидів [5, с. 15].

Інформація про продукт – це дані про торгову марку та найменування продукту, вагу, склад продукту, реєстраційний номер продукту, перелік основних компонентів пестициду, визначення сфери застосування продукту (до загального використання чи обмеженого використання), хімічні та фізичні властивості, потенційної небезпечності продукту, гарантійна інформація.

Інформація щодо використання пестициду містить вказівки стосовно правильного зберігання та транспортування продукту, правильної утилізації невикористаного продукту.

Висновки

На законодавчому рівні у США закріплена певна схема використання пестицидів: від отримання сертифіката до практичного застосування пестицидів. Існує чітка процедура отримання сертифіката, що дозволяє контролювати суб'єктів у сфері використання пестицидів. Особлива увага приділяється необхідності дотримуватись інструкцій з маркування, що є своєрідною гарантією безпеки при використанні пестицидів.

Використання потенційно небезпечних токсичних речовин (пестицидів) є певним

For agriculture of the USA, use of pesticides, as the basic protection frame of agricultural plants, remains actual and today. Within the limits of the legislation of the USA are operating effective and special regulatory legal acts, which directly are regulating relations in sphere of manufacture, realisations, marks, uses and destructions of pesticides. At the state level, there are special programs, the purpose, which not only maintenance of correcting safe use of pesticides, but also preservation of the environment.

Для сельского хозяйства США, актуальным является использование пестицидов в качестве основного средства защиты сельскохозяйственных растений. В рамках законодательства США действуют эффективные специализированные нормативно-правовые акты, которые непосредственно регулируют отношения в сфере производства, реализации, маркировки, использования и уничтожения пестицидов. На государственном уровне также созданы специальные программы, цель, которых не только обеспечение правильного и безопасного использования пестицидов, но и охрана окружающей среды.

ризиком не лише для здоров'я людей, а й для стану навколишнього природного середовища. Тому у США створені спеціальні пестицидні програми, метою яких є захист населення та навколишнього природного середовища від потенційних негативних наслідків застосування пестицидів.

Відповідно до викладеного основними перспективами подальших наукових розвідок у сфері належного й ефективного правового регулювання застосування засобів захисту сільськогосподарських рослин в Україні є:

удосконалення правового регулювання ліцензування діяльності, пов'язаної з виробництвом і торгівлею пестицидами й агрохімікатами; вивчення можливості встановлення більш жорстких вимог щодо відповідальності осіб, які порушили приписи законодавства про пестициди й агрохімікати;

удосконалення вимог до маркування упаковки хімічних засобів захисту сільськогосподарських рослин;

опрацювання механізму забезпечення ефективного та дієвого контролю за дотриманням законодавства про пестициди й агрохімікати з боку органів державної влади.

Література

1. Руткевич Т. С. Становление законодательства, регулирующего использование химических веществ в сельском хозяйстве // Право и демократия. – Минск, 2006. – Вып. 17. – С. 93–108.
2. Висоцький В. А. Порушення законодавства про пестициди та агрохімікати – пряма загроза життю та здоров'ю // Вісник прокуратури. – 2001. – № 6. – С. 67–71.
3. Arlene Blessing. Pesticides and the law – a guide to the legal system // www.btny.purdue.edu/Pubs/PPP/PPP-36.pdf19 pages.
4. Fred Whitford, Andrew Martin. Pesticides and Community Right-to-know // www.btny.purdue.edu/Pubs/PPP/PPP-32.pdf15pages.
5. Fred Whitford, Arlene Blessing. Pesticides and Personal Protective Equipment: Selection, Care, and Use // www.btny.purdue.edu/Pubs/PPP/PPP-38.pdf 22 pages.

